

**Lehetőségek és kihívások:
a hazai beruházásösztönzés külső környezete**

Opportunities and Challenges: the External
Environment of the Domestic Investment Promotion

GORECZKY PÉTER

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta: Szalai Máté

Szöveggondozás és tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya állaspontjának.

© Goreczky Péter, 2019.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019.

ISSN 2416-0148

Összefoglaló: Az elemzés arra a kérdésre keresi a választ, hogy melyek a hazai beruházásösztönzés szempontjából leginkább meghatározó külső folyamatok napjainkban. A beruházási projektekre fókuszáló FDI-jelentések alapján Magyarország mint beruházási helyszín vonzereje stabilnak mondható, akár csak Közép- és Kelet-Európáé. A globális és az európai gazdaság ugyanakkor számos olyan kihívással küzd, amely hatással lehet a hazánkba áramló külföldi közvetlen tőkeberuházásokra is. A digitális technológiák okozta átalakulás kockázatokat és lehetőségeket egyaránt rejt magában. Az autóiparban zajló gyökeres változások és a német gépkocsigyártó vállalatok alkalmazkodási folyamata meghatározó lesz a hazai beruházásösztönzés eredményeire is a következő években. Összességében a hazai állami beruházásösztönzésnek az elmúlt évtized talán legösszetettebb belső és külső működési környezetében kell megtalálnia a siker kulcsát.

Abstract: *The aim of this policy brief is to identify the most determinative external tendencies from the perspective of domestic investment promotion. Based on the project focused FDI reports the attractiveness of Hungary as an investment location can be considered as stable, just like that of Central and Eastern Europe. Nevertheless, the global and the European economy faces several challenges that can affect the inflow of foreign direct investments to Hungary. Digital disruption represents risks and challenges at the same time. Fundamental changes in the global automotive industry and the adaptation of German car manufacturers will be determinative regarding the results of Hungarian investment promotion in the coming years. Altogether the governmental investment promotion has to find the key to success in the most complex internal and external operation environment of the last decade.*

BEVEZETÉS

A magyar gazdaság és azon belül a hazai beruházásösztönzés külső környezete számottevő változásokon megy keresztül. A globális és az európai gazdaság kilátásaitól kezdve az autóipar helyzetén át a digitális technológiák okozta átalakulásig egyre több tényező és folyamat van hatással arra, hogy Magyarország vonzó helyszín tud-e maradni a külföldi közvetlen tőkeberuházások (*foreign direct investment*, FDI) számára. A mindinkább turbulenssé váló külső környezetben a sikeres alkalmazkodás egyik fontos lépése annak meghatározása, hogy mely trendek jelentenek kihívást, illetve lehetőséget a hazai beruházásösztönzés szempontjából. Ennek megfelelően az elemzés arra a kérdésre keresi a választ, hogy melyek a hazai beruházásösztönzés szempontjából leginkább meghatározó külső folyamatok napjainkban.

A kérdés megválaszolásához az elemzés azokat a beruházási projektekre fókuszáló jelentéseket veszi alapul, amelyek leginkább alkalmasak egy adott ország vagy régió FDI-vonzó képességének mérésére. A projektfókuszú adatbázisok készítői folyamatosan nyomon követik azokat a hivatalos vállalati bejelentéseket, amelyek új tevékenységnek a cég központjától eltérő helyszínen történő kialakításáról szólnak. Ilyen módszertan szerint építi fel adatbázisát az [IBM-Plant Location International](#) (IBM-PLI), az *IBM Global Business Services* beruházási helyszínek értékelésére és kiválasztására szakosodott tanácsadó szervezete. Az IBM-PLI évente teszi közzé [Global Location Trends \(GLT\) nevű éves jelentését](#), amely az egyik leghasználhatóbb információforrás egy ország vagy régió FDI-vonzó képességének megítéléséhez, illetve a globális FDI-folyamatok megismeréséhez. Hasonlóan értékes, az Európában megvalósuló beruházási projektekre fókuszáló adatbázis az EY tanácsadó cég által évente készített [European Attractiveness Survey](#), amely 506 vállalatvezető véleménye alapján összegzi az aktuális FDI-trendeket.

Az elemzés első része az említett két jelentés megállapításait értékeli a hazai beruházásösztönzés szempontjából. A második rész a magyar gazdaság számára meghatározó jelentőségű autóiparban zajló folyamatok közül azokat veszi sorra, amelyek hazánk FDI-vonzó képességére hatással lehetnek. Az elemzés lezáró része pedig összegzi és csoportosítja a hazai beruházásösztönzés szempontjából leginkább meghatározó külső folyamatokat.

FDI-TRENDEK A VILÁGBAN ÉS EURÓPÁBAN

Globálisan az első és legfontosabb megállapítás a 2018-as év folyamatairól az, hogy a külföldi közvetlen beruházások által teremtett munkahelyek száma 9%-kal, a projektek száma pedig 3%-kal csökkent 2017-hez képest az [IBM-PLI adatai alapján](#). A visszaesés elsősorban két okra vezethető vissza. Egyrészt a digitális technológiák terjedésével a beruházási projektek átlagos mérete csökken, másrészt a világban tapasztalható kereskedelmi viaszályok, illetve a brexithez hasonló, a gazdasági együttműködésben szakadást előidéző események teremtenek bizonytalan környezetet. A projektek számát tekintve továbbra is az információs és kommunikációs technológiai szektor áll az első helyen, ami mutatja a digitális technológiák kiemelt szerepét az átalakuló világ gazdaságában. Ami az iparágak teljesítményét illeti, a magyar gazdaság szempontjából fontos fejlemény, hogy 2003 óta első ízben fordult elő, hogy nem az autóipar volt az első helyen a beruházási projektek munkahelyteremtő hatását nézve. Hagyományosan a járműgyártás terén valósul meg a legtöbb „nagy projekt”, a munkahelyteremtésben mért visszaesés egyrészt a beruházási projektek átlagos méretének csökkenésével magyarázható, de jelzi azt is, hogy az autóipar alapvető változásokon megy keresztül.

Magyarország az FDI-projektek által teremtett munkahelyek számát tekintve 16. helyre került világszinten. Hazánk 2013 óta minden évben a 14–17. hely valamelyikét foglalta el, a kiegyensúlyozott teljesítmény azt jelzi, hogy az ország stabil, jól megalapozott vonzerővel bír a beruházó vállalatok irányába (1. ábra) A kiegyensúlyozott eredmény különösen annak tükrében értékelhető nagyra, hogy a legnagyobb projektek erősen torzíthatják egyes évek statisztikáit a beruházásösztönzés terén. Ilyen projekt volt a 2013 és 2018 közti időszakban például a japán [Takata autóipari beszállító miskolci beruházása](#) vagy a [Mercedes-Benz kecskeméti bővítő beruházása](#). A stabil FDI-vonzó képesség fontos érték egy olyan időszakban, amely a fent említett bizonytalanságokkal jellemezhető. Az elnyert FDI-projektek által létrehozott munkahelyek számát a népesség nagyságához mérő rangsorban hazánk az 5. helyre került 2018-ban világszinten. A kiegyensúlyozott szereplés ebben a kategóriában is megfigyelhető, 2013 és 2018 között Magyarország minden alkalommal be tudott kerülni az első tíz ország közé.

1. ábra

Magyarország: stabil teljesítmény az FDI-rangsorokban

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
FDI által létrehozott munkahelyek száma szerint (helyezés)	14.	17.	15.	15.	17.	16.
FDI által létrehozott munkahelyek száma a népesség nagyságához mérve (helyezés)	3.	8.	5.	9.	7.	5.

A közvetlen külföldi tőkeberuházások által teremtett munkahelyek értékét figyelembe vevő összehasonlításban azonban már egészen más kép rajzolódik ki. [2016-ban Magyarországnak sikerült bekerülni a legjobb 10 ország közé](#), a [2017-es](#) és a 2018-as IBM-PLI-jelentés alapján azonban ez azóta nem sikerült. Anélkül, hogy túlértékelnénk egy nehezen mérhető teljesítményről készült statisztika jelentőségét, mindez jól mutatja, hogy hazánk jellemzően nem a beruházási projektek „krémjét”, vagyis a magas hozzáadott értékű projekteket nyeri el. A jövőbeni sikeres szereplés szempontjából a fő kérdés az, hogy az ország túl tud-e lépni azokon a hívószavakon, amelyek az elmúlt másfél évtizedben a beruházásösztönzés kulcsüzenetei voltak.

Az IBM-PLI jelentése négy olyan folyamatot emel ki, amely jelentősen befolyásolja napjainkban a globális FDI-áramlásokat: a kereskedelmi viszályok, a brexit, a belépés új piacokra, valamint a digitális technológiák okozta gyökeres változások. A magyar befektetésösztönzés sikere szempontjából az USA és Kína közti kereskedelmi háború nem meghatározó tényező, legfeljebb a globális gazdaságra gyakorolt negatív hatás az, amely a nyitott, külső hatásoknak fokozottan kitett gazdaságokat, így hazánkat is érintheti. Az USA és az EU közti esetleges vámtarifapárbaj egészen más kategóriát képvisel, az [európai autóipar termékeire kivetni tervezett amerikai vámok](#) közvetlenebb módon érintik a hazai gazdaságot. A [Leibniz Institute for Economic Research becslése szerint](#) a gépkocsikra és alkatrészeikre esetlegesen kivetendő 25%-os amerikai vám 0,19%-kal csökkentené a magyar GDP-t. A második tényező, a brexit várhatóan [nem indít el jelentős tőkeáramlást Magyarország irányába a brit vállalatok részéről](#). Hasonlóan a telephelyüket az Egyesült Királyságból a brexit miatt áthelyező külföldi vállalatok sem fogják tömegével Magyarországot választani új termelési, kutatási vagy szolgáltatási helyszíneként, tekintve, hogy eltérő az a környezet, amit a két ország fel tud kínálni a vállalati értékteremtéshez (a vonatkozó angol „value proposition” szakkifejezésnek nincs megfelelő fordítása).

Az IBM-PLI tanulmánya kiemeli, hogy a globális FDI-áramlásokon belül az elmúlt években folyamatosan nőtt az olyan beruházási projektek aránya, amelyek kifejezetten az egy adott piacra való belépést szolgálják. A jelentés azonban kiemeli azt is, hogy egyes kelet-európai országok esetében a tendencia kevésbé hangsúlyos, ezeket a beruházási helyszíneket a vállalatok továbbra is azért keresik, hogy nemzetközi piacokat szolgáljanak ki onnan. Magyarország számára mindez jó hír, hiszen a lakosság lélekszáma, illetve az [egy főre jutó egyéni fogyasztás uniós átlaghoz viszonyított szintje](#) önmagában nem teszi hazánkat kiemelt jelentőségű piaccá, még európai viszonylatban sem.

A digitális technológiáknak köszönhető átalakulás, ami a vállalati értékteremtés folyamataiban megy végbe, továbbra is egyike a globális FDI-áramlásokat leginkább meghatározó tendenciáknak. Az IBM-PLI szerint 2014-ben világviszonylatban egyetlen FDI-projekt átlagosan 104 új munkahelyet teremtett. 2018-ra ez a mutató 84-re csökkent, és a tendencia várhatóan folytatódik. Mindez szorosan összefügg az infokommunikációs szektor szerepének erősödésével, amely a projektek számát tekintve világszinten első volt 2018-ban. A korábbinál kevesebb munkaerőt igénylő újfajta vállalati értékteremtési folyamatok megjelenése elsősorban a fejlődő gazdaságokat célzó beruházási projektekre van hatással. Ezeknek az országoknak az esetében a rendelkezésre álló, viszonylag olcsó munkaerő jelentette eddig a versenyképesség alapját. Mindez Magyarország esetében is igaz, ugyanakkor hazánk érdekes helyzetben van, hiszen az említett változások egy olyan időszakban érik el az országot, amikor a munkaerő rendelkezésre állása már inkább kihívás, mintsem vonzerő a beruházó cégek számára. A [KSH a 2019. július–szeptemberi időszakban 3,5%-os munkanélküliséget mért](#) országos viszonylatban, és a nyilvánvaló területi különbségek (Észak-Alföld régióban 6,6% a ráta a KSH adatai alapján) ellenére a Magyarországon működő vállalatok részéről a munkaerőhiány az egyik leggyakrabban elhangzó panasz.

Az IBM-PLI jelentése mellett az EY European Attractiveness Survey 2019 tanulmány néhány olyan megállapítását is érdemes kiemelni, amely fontos a hazai beruházásösztönzési célok szempontjából. Az 506 vállalati vezető megkérdezésén alapuló felmérés szerint Közép- és Kelet-Európa világviszonylatban a második legvonzóbb beruházási régió, míg öt évvel korábban még csupán a negyedik helyen szerepelt a listán a térség. Ugyanakkor a megkérdezett cégeknek csupán a 27%-a tervezett a következő évre európai beruházást, ami hét-éves mélypontot jelent az EY adatai alapján. A visszafogott beruházási kedvet elsősorban a brexit, a politikai bizonytalanság, illetve a gyenge gazdasági növekedési kilátások következményének tartják. Az Európába irányuló K+F projektek száma 16%-kal nőtt 2018-ban, és a tendencia tartósságát jelzi, hogy az elmúlt öt év alatt megduplázódott a kutatás-fejlesztési tevékenységekre irányuló beruházások száma. Érdekesség, hogy az európai digitális szektorba érkező FDI főként amerikai vállalatoktól érkezik. Fontos megállapítása a felmérésnek, hogy a megkérdezett cégek 48%-a szerint a képzett munkaerő elérhetősége a legfontosabb kritériuma annak, hogy mely európai országban valósítanak meg beruházást. Szintén kritikus fontosságot tulajdonít a válaszadók jelentős része az adórendszer stabilitásának és kiszámíthatóságának.

AUTÓIPAR: VIHAR ELŐTT?

A járműipar meghatározó jelentőségű a magyar gazdaság teljesítménye szempontjából. A teljesség igénye nélkül elegendő utalni rá, hogy a szektor a KSH adatai szerint 2019 augusztusában [a feldolgozóipari termelés 25%-át adta](#), illetve [172 500 főt foglalkoztatott](#) 2018-ban. Az ágazat súlya – nem meglepő módon – a hazai befektetésösztönzés eredményeiben is megmutatkozik. 2018-ban a Nemzeti Befektetési Ügynökség (HIPA) által segített [98 pozitív beruházási döntésből 36 a járműipart érintette](#). Az ágazatban zajló globális trendek tehát alapvető fontosságúak mind a magyar gazdaság, mind a hazai befektetésösztönzés szempontjából.

A globális autóipar helyzetével foglalkozó elemzések és cikkek előszeretettel használják a [„tökéletes vihar”](#) kifejezést arra, ami a következő években vár az ágazatra. A szóhasználat arra utal, hogy változást hozó folyamatok és bizonytalansági tényezők olyan együttállásával kell szembenéznie az iparágnak, amelyre tökéletesen felkészülni szinte lehetetlen. Elsőként az angol [ACES](#) (*Automated, Connected, Electric and Shared vehicles*) rövidítéssel összefoglalt technológiai fejlődési tendenciákat kell említeni, amelyek az automatizálás, a hálózatba kötés, az elektromos meghajtás és a megosztott használat révén a közlekedés teljesen új korszakát nyitják meg.

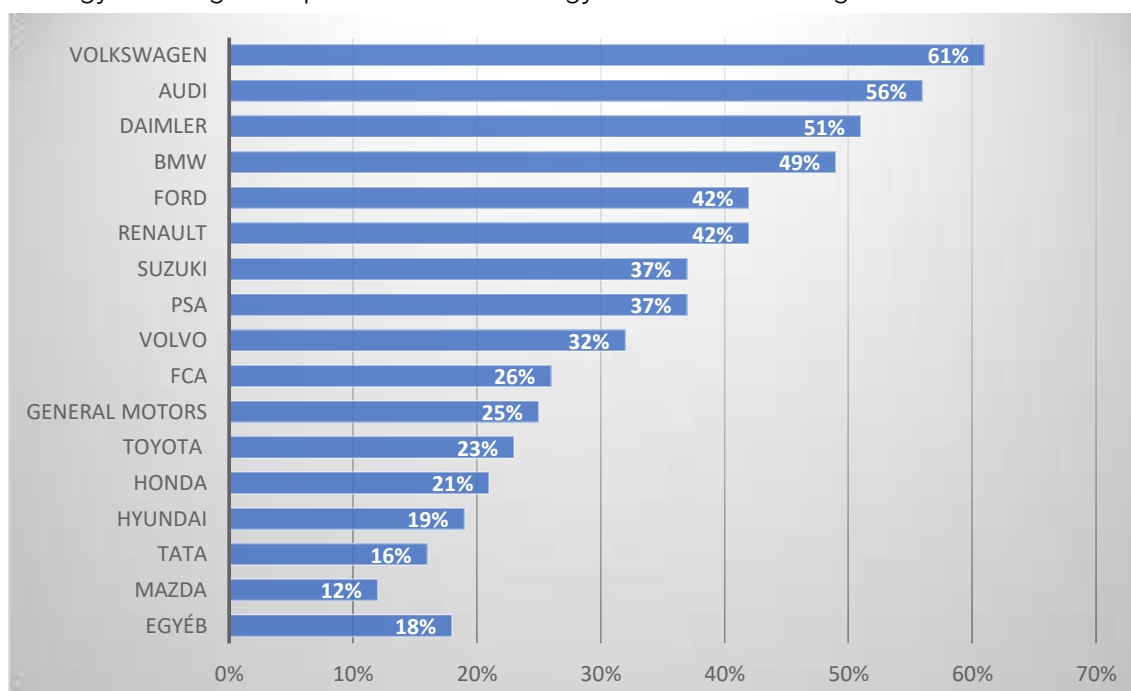
Mindez természetesen a gépkocsigyártás terén is gyökeres átalakulást jelent. A technológiai átalakulás eredményeként az autóipar hagyományos nagyágyúinak (amely cégek közül több is a legfontosabb magyarországi beruházók közé tartozik) új versenytársakkal kell szembenézniük. Az olyan tech óriáscégek, mint az [Apple](#) vagy a [Google](#), nagy összegeket fektetnek önvezető

gépkocsik fejlesztésébe. Az iparágat érintő kihívások mellett keresleti oldalról is jelentkezik. Egyrészt [a világ legnagyobb gépkocsi piacának számító Kínában folytatódik az eladások visszaesése, az értékesítés 2018 júniusa óta minden hónapban csökkenést mutatott](#), 2019 júniusát kivéve. [Kína legnagyobb autóiipari szövetségének előrejelzése szerint](#) 2019-ben 5%-kal csökken az országban eladott gépjárművek száma az előző évhez képest. Az USA és Kína közti kereskedelmi háború szintén a keresleti oldalt érintve nehezíti meg az olyan gyártók életét, mint a BMW vagy a Daimler, amely cégek az egyesült államokbeli gyártóhelyekről is exportálnak Kínába. A BMW saját számításai szerint [600 millió eurós veszteséget könyvelhet el](#), amennyiben a Kína által életbe léptetett vámtarifák egy évig maradnak.

A „tökéletes vihar” megnevezés hatványozottan igaz azon nehézségek összességére, amelyekkel a német autóiiparnak kell megküzdenie. Hazai szemszögből ez egyrészt azért fontos, mivel a német autóiipari OEM-ek és beszállítók adják évek óta az új beruházásokról szóló bejelentések jelentős részét. 2018-ban ilyen bejelentés volt például a [Continental](#), az [Audi](#), a [Rosenberger](#) vagy az [Erbslöh](#) beruházási döntése, illetve az év legnagyobb befektetésösztönzési sikertörténete, a [BMW Debrecenben építendő új gyáregysége](#). A német autóiipar állapota nem csupán a közvetlen beruházások révén van hatással a hazai gazdaságra, hanem a beszállítói hálózat révén is, aminek fejlesztésében szintén részt vesz az állami befektetésösztönzési rendszer. A [PwC Magyarországi Autóiipari Beszállítói Felmérése](#) szerint 2018-ban a megkérdezett beszállító cégek (külföldi cég leányvállalata és hazai kkv egyaránt szerepelt a mintában) négy legfontosabb megrendelője a Volkswagen, az Audi, a Daimler és a BMW voltak (2. ábra).

2. ábra

A magyarországi autóiipari beszállítók által gyártott termékek végfelhasználói 2018-ban

A fent felsorolt globális kihívásokon túl a német autóipari cégeknek különösen fájdalmas lenne egy esetleges „hard brexit”. Tekintve, hogy [2016-ban Nagy-Britanniába irányult a német gyártók teljes exportjának 20%-a](#), a következményeket nem szükséges nagyon részletezni. A német gyártók számára további bizonytalansági tényezőt jelentenek a Trump elnök által lebegtetett, [EU-ból érkező autóipari termékekre kivetendő vámok](#), amelyekről az elemzés írásának időpontjában még nem tudni, hogy valósággá válnak-e. Az ijesztő összképet pedig az [Európai Parlament és a Tanács 2019. április 17-i rendelete](#) teszi teljessé, amely szigorítja a 2020 utáni időszakra vonatkozó, új személygépkocsikat és könnyű haszongépjárműveket érintő szén-dioxid-kibocsátási határértékeket. A [Volkswagen ügyvezető igazgatójának megfogalmazása szerint](#) mindez túl nagy nyomást helyez a német autógyártókra, melyek erősen [függenek a dízel modellektől](#). A [BMW ügyvezető igazgatójának lemondása](#), illetve a [Daimler által fizetett osztalék csökkentése](#) már csak következményei az eddig leírt problémahalmaznak.

A hazai befektetésösztönzés szempontjából pozitív fejlemények is várhatók a német autóiparban. Mivel egyes vélemények szerint [4-5 évvel vannak lemaradva a Tesla mögött technológia terén](#), a német autópar zászlóshajói kénytelenek hatalmas összegeket ölni új fejlesztésekhez kapcsolódó beruházásokba. A következő három évben [ez 58 milliárd euró értékű beruházást jelenthet](#) az e-mobilitás és az önvezető gépjárművek terén, a projektek egy részéért a magyarországi telephelyeknek is érdemes lesz versenybe szállni.

KONKLÚZIÓ

A lehetőségek és kihívások különleges egyvelegében nem könnyű eligazodni, ezért érdemes a fent részletezett folyamatokat a hazai beruházásösztönzés szemszögéből csoportosítani. A lehetőségek számbavételét érdemes azzal kezdeni, hogy az ország stabil, jól megalapozott vonzerővel bír a beruházó vállalatok irányába, amit az elmúlt évek kiegyensúlyozott szereplése mutat az IBM-PLI statisztikái alapján. A jelenlegi turbulens világgazdasági környezetben ez nagy előnynek számít. Mindezt erősíti az EY felmérésének eredménye, mely szerint a megkérdezett vállalatok Közép- és Kelet-Európát világviszonylatban a második legvonzóbb beruházási régiónak tartják. Az EY által mért növekvő beruházási kedv a K+F terén szintén olyan tendencia, ami egybeesik a célkitűzéssel, hogy Magyarország ne csupán gyártási, hanem fejlesztési központ is legyen. A korábbinál kevesebb munkaerőt igénylő, újfajta vállalati értékteremtési folyamatok megjelenése (és ebből kifolyólag az FDI-projektek átlagos méretének csökkenése) időzítés szempontjából tökéletes, hiszen a munkaerőhiány egyre inkább a hazai beruházási környezet Achilles-sarkává kezd válni. A digitális technológiáknak köszönhető átalakulás pedig pluszmotivációt ad olyan újfajta gazdaságfejlesztési programoknak a

kidolgozásához, amelyekre egyébként is szüksége lenne az országnak, ha feljebb akar lépni a globális értékláncban. A digitális technológiák okozta változások pedig lehetőséget kínálnak arra, hogy egyes országok (köztük hazánk) gyorsabb ütemben, akár lépcsőfokokat átugorva zárkózzanak fel a fejlett országokhoz. Végül fontos megemlíteni az autóiparban zajló gyökeres változásokat, amelyek lehetőséget is rejtenek magukban a hazai beruházásösztönzés szempontjából. Az iparág vezető német vállalatai kénytelenek lesznek hatalmas összegeket fordítani új beruházásokra, ha versenyben akarnak maradni amerikai, kínai versenytársakkal vagy az új szereplőként megjelent tech óriáscégekkel.

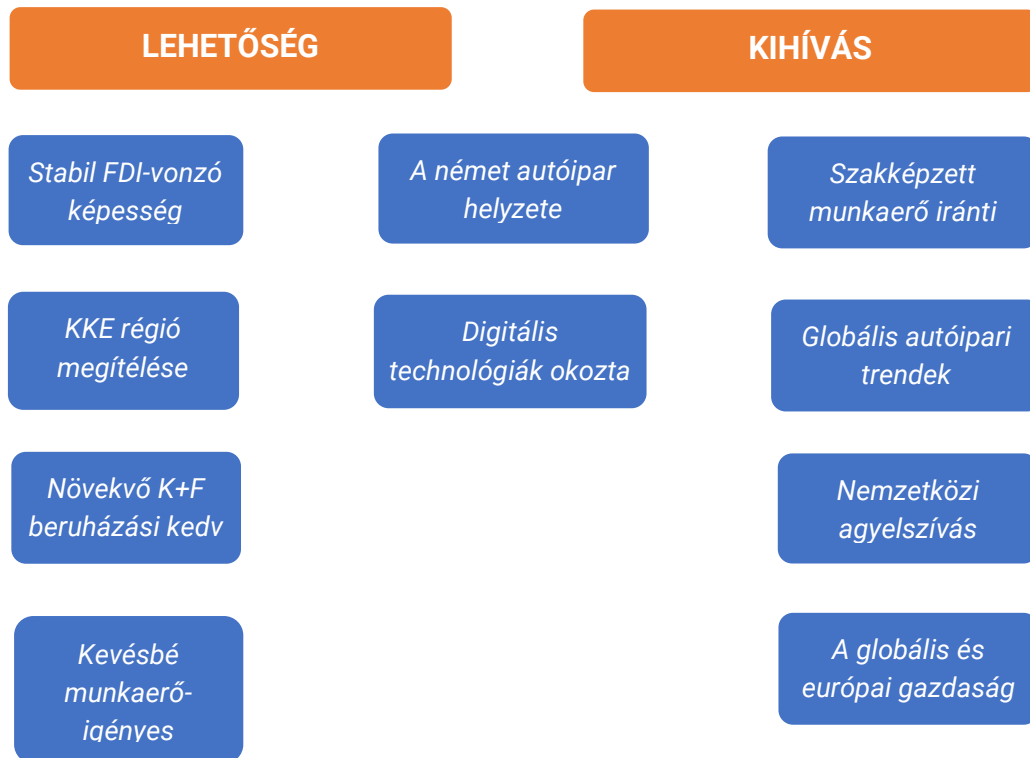
Ugyanakkor az autóiparban zajló folyamatok az egyik legjelentősebb kockázati tényezőt is jelentik egyben. A hazai beruházásösztönzés szempontjából kulcsfontosságú szektor és azon belül különösen a német vállalatok a kihívások olyan kombinációjával néznek szembe, amilyenekre eddig nem volt példa. Alkalmazkodásuk sikere meghatározó lesz a magyar gazdaság szempontjából. Ennek a kockázatnak a kezeléséért a hazai beruházásösztönzés legfeljebb annyit tehet, hogy igyekszik más, magas hozzáadott értékű iparágakra (például gyógyszeripar, ICT) is fókuszálni a kitettség csökkentése érdekében. A digitális technológiák jelentette új korszak nem csupán lehetőség, hanem kockázat is egyben. Egy félig sikerült alkalmazkodás azt eredményezheti, hogy a legfejlettebb gazdaságokhoz való felzárkózás örökre vízió marad. Az IBM-PLI és az EY jelentései egyaránt kiemelik a képzett munkaerő meglétét mint kritikus tényezőjét az FDI-projektek helyszínválasztásának. A nemzetközi agyelszívás (brain drain) várhatóan újabb lendületet fog kapni, ami komoly veszélyt jelent az egyébként is hiányos hazai szakemberállományra, ezen keresztül pedig a hazai beruházási környezetre. A brexit inkább közvetve éreztetheti negatív hatását azáltal, hogy elbizonytalaníthatja azokat a vállalatokat, amelyek első európai telephelyüket kívánják létrehozni. Eddig az elemzés nem tért ki rá részletesen, ám a kockázatok közé sorolhatók a globális gazdaság bizonytalan kilátásai, illetve az európai gazdaság lassulása is.

A bevezetőben feltett kérdésre, miszerint melyek a hazai beruházásösztönzés szempontjából leginkább meghatározó külső folyamatok napjainkban, a 3. ábra összegzi a választ.

3. ábra

A hazai beruházásösztönzést befolyásoló legfontosabb külső folyamatok

Forrás: saját szerkesztés

A hazai állami beruházásösztönzésnek az elmúlt évtized talán legösszetettebb belső és külső működési környezetében kell megtalálnia a siker kulcsát. Ugyanakkor ma már a siker is mást jelent, mint a 2010-es évek közepén, amikor egy [gumiabroncsgyártó projekt elnyerése](#) még az év talán legnagyobb bejelentésének számított külgazdasági fronton. A [2017-ben](#) és [2018-ban](#) elért rekorderedmények, a hazai gazdaság fejlesztési prioritásai, illetve az IBM-PLI jelentésében felvázolt globális folyamatok együttesen teszik szükségessé új utak keresését a beruházásösztönzés terén. A következő néhány év különlegességét az adja, hogy az eddigiekben vázolt külső folyamatok egy olyan időszakban érik el az országot, amikor egyébként is szintlépésre van szükség a gazdasági fejlődés érdekében. Az alkalmazkodás eredményessége pedig minden bizonnyal számos elemzés tárgya lesz majd a jövőben.